

zimo refleksije o čovjeku. Usporedo s njom čovjek se obraća i Bogu i vladaru želeći pomiriti onostrano i ovostrano.

Hrvatski humanisti pripadaju zajedničkoj zapadnoeuropskoj baštini mišljenja. Oponašajući europske uzore svojim su djelima ostavili značajan prinos humanizmu. Afirmirajući *ethos* oblikuju vlastit identitet i kroz forme izražavanja (govori), crpeći iz antičke tradicije mišljenja, bilježe događaje svojega vremena. Humanistički ideal znanja i obrazovanja oblikuje duhovni profil i dubrovačkih žitelja, što je posebice vidljivo iz »Dubrovačkih govora«. Oživljeni događaji postaju putokaz k duhovnim vrijednostima. Ako su erudicija i znanje u vrijeme humanizma bili središte ljudske vrline, vodili su k jednom cilju, izgrađivanju moralnoga i obrazovanoga čovjeka. Refleksije u govorima, opisi ljudskih sudbina, i herojskih figura, usporedbe sa slavim likovima iz prošlosti, pa i sa samim Bogom, postat će toposima izražavanja. S humanizmom utrt je put onom herojskom u čovjeku.

U djelima naših humanista počeo je put traženja i samosvjedočenja da smo Europa. Dolazak Filipa de Diversisa u Dubrovnik to potvrđuje, jer je on uza svoj odgovorni rad na gramatičko-retoričkoj školi prikupljao i etnografske i povijesne podatke za svoje djelo *Situs aedificiorum, politiae et laudabilium consuetudinum inclytiae civitatis Ragusii ad ipsum Senatam* (1440). Već se tada uočavalo da uz modu »govora-monologa« postoji potreba dijaloga, te smo i mi danas s Diversisovim govorima u dijalogu s prošlošću iz suvremene pozicije otkrivanja, tumačenja i utvrđivanja vrijednosti pojedinačnih doprinosa domaćih humanista pisaca, govornika, teologa i diplomata hrvatskoj kulturnoj povijesti u cjelini.

DRAGICA VRANJIĆ-GOLUB

Ludovik Crijević Tuberon: Komentari o mojem vremenu, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2001, LXXXVIII str. + 341 str.; Ludovici Tuberonis Dalmatae Abbatis Commentarii de temporibus suis, Zagreb, 2001, LXXI str. + 327 str.

Čovjek je još od najranijih početaka svoga postojanja pronalazio svoja određena u povijesti. Ona mu je oduvijek bila sredstvo koje mu je davalo izvjesnost kako sadašnjosti, tako i budućnosti. Povijest je tako, kao jedna od bitnih čovjekovih odrednica, vrlo često bila u središtu zanimanja naraštaja mislitelja europskih duhovno povijesnih razdoblja.

Novovjekovno razdoblje koje počinje renesansom ponovo budi čovjekov interes za povijest. Humanističko-renesansne mislitelje i pisce karakterizira nov odnos prema čovjeku i svijetu, različito od srednjovjekovnog svjetonazora i koncepcije povijesti božjeg djelovanja u svijetu prema jasno utvrđenim, unaprijed objavljenim ciljevima.

Oni svoje teze utemeljuju na ideji novog čovjeka čija će povijest biti njegovo vlastito djelo kojim on izgrađuje svoj svijet i samog sebe ozbiljuje.

Hrvatski se humanisti rano susreću s idejom i pojavnim oblicima renesansnog humanizma, tradicionalno orijentirani prema kolijevci humanističkog pokreta – Italiji. Snažni dodiri naših prostora u s novim duhovnim stremljenjima odigrali su se upravo u obalnim gradovima, a među njima se, kao jedan od ekonomski, trgovački i kulturno najjačih gradova na Jadranu, isticao Dubrovnik, koji je okupljao niz istaknutih učenih ljudi.

Pored književnog stvaranja naši su humanisti bili zaokupljeni duhovnim i drugim djelatnostima, pri čemu je istaknuto mjesto zauzimala povijesna znanost, zanimanje za zbivanja i događanja iz prošlosti i sadašnjosti. Povijest je, još od antike i Cicerona, smatrana »exemplorum plena« i zauzimala počasno mjesto u humanističkom sustavu obrazovanja. Hrvatske humaniste zanima povijest i događanja u njihovu vremenu te vraćanjem u prošlost polažu osnove tumačenja vlastite sadašnjosti. Osim toga, humanisti su u prošlim vremenima pronalazili i pouke za djelovanje u suvremenim zbivanjima.

Među brojnim imenima hrvatskih humanista zainteresiranih za povijest i historiografiju (Juraj Šižgorić, Šimun Kožičić Benja, Ivan Polikarp Severitan, Stjepan Brodarić, Franjo Torquat Andreis, Antun i Faust Vrančić, Bartol Đurđević, Koriolan Ćipiko, Nikola Modruški, Vinko Pribojević, Ivan Lucius Lucić), značajno i ugledno mjesto zauzima dubrovački benediktinac Ludovik Crijević Tuberon, rođen 1458. godine u uglednoj dubrovačkoj plemićkoj obitelji koja je dala i glasovitog pjesnika humanista Iliju Crijevića, koji je također bio benediktinac u samostanu svetoga Jakova. Rod Crijevića se kao istaknuta i imućna patricijska obitelj pojavljuje u dokumentima vrlo rano. Njezini se članovi pretežno bave trgovinom, a nerijetko obnašaju i javne funkcije. O samom Tuberonu najviše doznajemo iz podataka Serafina Marije Crijevića, polovinom 18. stoljeća. Taj je zapis najdetaljniji i najvjerodostojniji dokument o njegovu životu koji se temelji na arhivskoj građi.

Ludovik Crijević Tuberon osnovno i srednjoškolsko obrazovanje stekao je u rodnom gradu, a studirao je u Parizu na Sorbonni. Budući da je već tamo pokazao zanimanje za povijest, nazvali su ga Tuberonom, prema rimskome historičaru Kvintu Eliju Tuberonu, Ciceronovu suvremeniku. Tamo izučava književnost, filozofiju, matematiku i teologiju, a po završetku, zbog izuzetnosti stečena znanja, dobiva mjesto među academicima jedne od tamošnjih akademija. Nakon povratka iz Pariza, 1483. ili 1484. godine, zaručuje se, ali se zapisi o imenu njegove zaručnice ne podudaraju pa se ne zna je li riječ o plemkinji Jeleni Gučetić ili Maruši Đurđević. Do ženidbe ipak nikada nije došlo jer se Tuberon te iste 1484. godine potpuno povlači iz svjetovnoga života te započinje svećenički u redu svetoga Benedikta. Uzroci takve odluke teško su dokučivi. Serafin Marija Crijević smatra da se Tuberon na takav korak odlučio jer nije mogao otpjeti sramotu nanesenu javnim prozivanjem od strane Maloga vijeća zbog odjeće koju je nosio po francuskoj modi. (Usp. Vlado Rezar, *Uvodna studija*, str. XIII). To je vjerojatno ipak bio samo povod, a ne i jedini razlog za napuštanje svjetovnoga života. Uzroci su vjerojatno bili puno dublji pa je Tuberon

već 1484. godine otišao na otočić Sv. Andrije, nedaleko Dubrovnika, u tamošnji benediktinski samostan da bi redovničke zavjete primio u kolovozu 1485. godine.

O Tuberonovu redovničkom životu postoji puno više dokumenata koji imaju veću vjerodostojnost od onih o njegovu svjetovnome životu. Ti su dokumenti, međutim obuhvatili samo površinske detalje, dok je »intimnije pronicanje u njegov život i osobnost onemogućila duboka samoća kojom se okružio« (str. XIII). Tu je Tuberon proveo osamnaest godina provodeći vrijeme u molitvi i proučavanju književnosti. Od 1502. godine boravi u samostanu sv. Jakova u Višnjici kraj Dubrovnika, gdje ga je dubrovački senat postavio za opata samostana. Tamo će, izuzev nekoliko kratkotrajnih putovanja, ostati do kraja života. Bio je i dubrovački nadbiskupski vikar, a oko 1525. nastojao je da se od Korčulanske biskupije odvoji stonska, čiji je biskup želio biti. Do ostvarenja te zamisli nije došlo te je nakon dvije godine umro, najvjerojatnije od kuge, koja je 1526. godine zadesila Dubrovnik. Pred smrt je napisao oporuku iz koje se može zaključiti da je imao kuću u Širokoj ulici, dobra na Lopudu i Dančama, skupocjeno pokućstvo i srebrno posude te gotovinu, što je sve ostavio samostanu sv. Petra, samostanu sv. Jakova i malobrojnim rođacima.

Ludovik Crijević Tuberon najstariji je hrvatski humanistički povjesničar i prvi hrvatski povjesničar koji se bavi proučavanjem i analizom srednjovjekovne hrvatske povijesti od 7. stoljeća do svog vremena, raspravljajući o autohtonosti Slavena, o odnosu Hrvata prema Mađarima, o najstarijoj prošlosti Dubrovnika i *Ljetopisu popa Dukljanina*, i to kao literarno djelo i veoma stari spis u vezi s postankom Dubrovnika. Njegovo je najvažnije djelo *Commentarii de temporibus suis* (*Komentari o mojem vremenu*) koje je posvetio nadbiskupu kaločkom, Grguru Frankapanu, kod kojega je boravio dulje vrijeme i koji ga je potaknuo da piše o povijesti Dubrovnika. I sam je Tuberon bio svjestan činjenice da se pogreške ljudske povijesti neizbježno ponavljaju pa je motive za stvaranje ovoga djela pronašao u povijesti, čiji svijetli primjeri vrlo često vode čovjeka k vrlini i mudrosti. U spomenutom djelu Tuberon u 11 knjiga opisuje događaje koji su se zbili od smrti kralja Matije Korvina 1490. godine pa do smrti pape Lava X. 1522. godine. Taj njegov prikaz pretežno se odnosi na europski jugoistok, a u kronologiji čini skokove. Prvih pet knjiga Tuberonovih komentara sadržavaju prikaz borbe koja je buknila za ugarsko-hrvatsko prijestolje nakon smrti kralja Matije. U petoj knjizi opisuje i prošlost Dubrovnika od prvih početaka, a u šestoj daje sažetak turske povijesti. S prikaza krvavih pustošenja mletačko-turskog rata od devete knjige prelazi na događaje oko Cambraiske lige, u desetoj se zadržava na Dózsinoj buni. U jedanaestoj knjizi opisuje pad Beograda.

Tuberonovi su *Komentari* bogat izvor podataka o zbivanjima s kraja 15. na prijelazu u 16. stoljeće. On ne razmatra samo političko-ratne prilike nego donosi i materijal iz geografije i etnografije, a osobito su interesantne pojedinosti anegdotskog karaktera, prikazi ličnosti, iznošenje fiktivnih govora te pisama. Za razumijevanje postupaka glavnih osoba tadašnjega vremena važni su Tuberonovi zapisi o njihovim psihološkim portretima. Tako detaljno prikazuje Matijaša Korvina, kralja Vladislava, Cesara Borgiu, sultana Selima, vođu seljačkih ustanika Jurja Dožu, zatim papu Aleksandra VI., papu Julija II. i Julija II. i Leona X. Osim pojedinosti o osobama prikazuje i

društveno-političku, vjersku povijest i pruža sliku tadašnjeg vremena: odnose među staležima, položaj vladara, prilike u Crkvi. Zanimljiva su i Tuberonova osobna zapažanja o podrijetlu, karakteru i mentalitetu različitih naroda: Mlečana, Mađara, Turaka, Francuza, Čeha. On odbacuje teoriju o autohtonosti balkanskih Slavena te tvrdi da su se onamo doselili iz Rusije tek u 7. stoljeću. Prema papama svojega doba vrlo je kritičan, dok je prema hereticima i muslimanima tolerantan. Osim toga, bio je i vrlo kritičan prema povijesti rodnog Dubrovnika i drugih naroda na Balkanu i u Europi.

Načela kojih se Tuberon drži pišući svoje djelo vrlo su jasni, a to su objektivnost i kritičnost. On ni na jednom mjestu ne izlazi izvan općeg načela pisanja povijesti, još od antike i Cicerona, a glasi: *Ne govoriti laži, ništa istine skriviti, i pisati bez davanja povoda sumnji u ma kakvu bilo sklonost bilo netrpeljivost* (str. XLIII). Zanimljiva je činjenica da u *Komentarima* skoro nigdje ne nailazimo na citiranje korištene literature. Utvrđeno je da se u pisanju najstarije dubrovačke povijesti koristio *Ljetopisom popa Dukljanina*. Tuberon je svojim spomenom popa Dukljanina postao prvim našim piscem koji *explicite* spominje autora zapisa, u nas nazivana *Ljetopis popa Dukljanina*. Kasnije će se čitava jedna generacija humanista i povjesničara služiti tim tekstom, od Marka Marulića, koji će s hrvatskoga na latinski prevesti veći dio *Slavorum regnum*. Njime će se potom koristiti Dinko Zavorović, Mavro Orbini, Ivan Tomko Mrnavić, Đuro Ratkaj, a Ivan Lucić pridodaje svom djelu *Deg regno Dalmatiae et Croatiae libri six* Marulićev latinski prijevod. Temeljeći se na Ljetopisu popa Dukljanina, hrvatska je historiografija toga doba nosila oznake nacionalnog preporoda, koji se usporedo zbivao i u književnosti.

Iz skitskih izvora Tuberon čita o povijesti Turaka, a nerijetko se koristio, kao i ostali humanisti, antičkim izvorima. U dijelovima u kojima govori o dubrovačkoj povijesti pronađene su podudarnosti sa spisom *De administrando imperio* bizantskog cara Konstantina Porfirogeneta. Budući da se najstariji rukopis toga djela iz 11. stoljeća nalazi u Parizu pretpostavlja se da se Tuberon, kao pariški đak, najvjerojatnije s njime tamo upoznao i čitao ga. Jedan od najstarijih Tuberonovih izvora jest djelo Tome Arhidakona *Historia Salonitana*, koje prikazuje povijest salonitanske, tj. splitske crkve od rimskih vremena do 1266. godine. Za mnogobrojne podatke o tursko-mletačkim ratovima te o sukobima po Apeninskom poluotoku izvor mu je djelo *Rhapsodiae historiarum sive enneades* Marka Antonija Sabellica. Za podatke o zbivanjima u drugim dijelovima Europe Tuberon se najvjerojatnije koristio tada popularnim djelima: *De rebus gestis Francorum* Paola Emilija, Miechowitine *De duabus Sarmatiis*, *Historia Bohemica* i *Asiae et Europae descriptio* Silvija Piccolominijsa te povijest Filipa Buonaccorsija *Historia de rege Vladislavo*.

Ono po čemu Tuberona prepoznajemo kao tipičnog humanista jest činjenica da je bio nesputan svojim plemićkim podrijetlom i predrasudama svoga doba te je bio privržen običnome puku. Kao suvremenik hvarske bune (1510–1514) Tuberon se solidarizirao s nezadovoljstvom seljaka i pučana te u svojim komentarima iznio kako je tamošnji puk s težacima (seljacima) prvi od svih Dalmatinaca pograbio oružje protiv plemića i kako se ovo kao neka zaraza proširilo među ostale Dalmatince. Svojim

pristupom u pisanju i iznošenju događaja u djelu Tuberon se kao pravi humanist nije zadovoljavao samo navođenjem poznatih ili manje poznatih podataka i činjenica na koje je naišao, već je pritom iznosio svoje vlastite sudove i razmišljanja. Takav se način pisanja slaže s općim humanističkim načelima koji su kod ovoga autora isprepleteni i s kršćanskim postavkama.

Da je Tuberonovo djelo značajno i vrijedno u njegovo doba, govori i činjenica da je ono došlo na glas i prije prvog tiskanog izdanja. O tome svjedoči i zanimljiva epizoda s uglednim ugarskim povjesničarem Ferencom Forgáchom koji se 1570. godine našao u Dubrovniku. Provodeći vrijeme u razgovorima s Petrom Benešom, iznenadio se njegovim poznavanjem ugarske povijesti. Beneša mu je tada pokazao primjerak Tuberonovih *Komentara* koji je posjedovao i koji mu je bio izvor znanja o ugarskoj povijesti.

Tuberonovi su *Komentari* doživjeli četiri izdanja, a 1704. godine Vatikan ih je stavio na *Index librorum prohibitorum*. Prvo što je od Tuberona objavljeno jest izvadak iz *Komentara* koji nosi naslov *Ludovici Cervarii Tuberonis, patricii Rhacusani, abbatius divi Iacobi de Turcarum origine, moribus et rebus gestis commentarius (O podrijetlu, običajima i povijesti Turaka)*. Naslov i tekst sugerirao mu je nadbiskup G. Frankapan, a djelo je izdano u Firenzi 1590. godine. Ovo je djelo neznatno prerađeno dio Tuberonovih *Komentara* koji govore o turskoj povijesti. Nekoliko godina kasnije, 1603. godine, *Komentari* prvi put izlaze u cijelosti u Frankfurtu pod naslovom: *Ludovici Tuberonis Dalmatae Abbatius Commentariorum de rebus, quae temporibus eius in illa Europae parte, quam Pannonii et Turcae eorumque finitimi incolunt, gestae sunt, libri undecim*. Ovo je izdanje opremljeno vrlo detaljnim kazalom imena i stvari, a time se mogu pohvaliti i kasnija tri izdanja. Knjiga je tiskana o trošku Claudea Marnea i nasljednika Iohanna Aubryja, tadašnjih voditelja tiskare Wechely (officina Wechelianiana). U toj će izdavačkoj kući (*typis et sumptibus Wechelianorum*) u Frankfurtu 1627. godine biti ponovljeno izdanje iz 1603. godine pod naslovom *Syndromus rerum Turcico Pannonicarum historiam centum quinquaginta annorum complectens*. U prvom dijelu toga izdanja sadržani su Brodarićeva *De clade in campo Mohéts* i Črnkova *De Szigeti expugnatione*, a Tuberonovi se *Komentari* nalaze u drugom dijelu i obuhvaćaju 354 stranice.

U 17. stoljeću Tuberona spominju leksikoni toga vremena, ali se tekst *Komentara* teško može nabaviti. Oni koji ga imaju obilno ga koriste s punim povjerenjem u pisanju vlastitih povijesnih radova. Prvi europski autor koji u svoj leksikon uvodi Tuberonovo ime jest David Czvittinger. U svojem *Specimen Hungariae litteratae* iz 1711. godine on o Tuberonu govori vrlo pohvalno: *Ludovik Tuberon, rodom iz Dalmacije, po crkvenoj časti opat, građanin Ugarskoga Kraljevstva, vrlo dobar poznavatelj civilnog i crkvenog prava te neumorni istraživač povijesnih starina, napisao je jedanaest knjiga Komentara o svojem vremenu...* (str. XLVI).

Najglasovitije izdanje *Komentara* objavljeno je 1746. godine u Beču. Izašlo je u okviru serije *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini*, zahvaljujući Iohannu Schwandtneru, a o trošku knjižara Iohanna Krausa. Tuberonovi *Komentari* objavljeni su u drugom svesku, uz dotad neobjavljena djela poput pisma Ivana Viteza od

Sredne. Ovo izdanje prati opširan predgovor Matthiasa Béla, a tekst je priredn po izdanju iz 1603. godine. U odnosu na prethodna izdanja ovo je obogaćeno kratkim sažecima poglavlja, početna su slova pojedinih knjiga ukrašena lijepim iluminacijama, a poboljšana je i grafija osobnih imena i toponima. Premda je ovo izdanje najglasovitije, ono ima dosta iskrivljenih dijelova u odnosu na prvo izdanje. Stoga četvrto, dubrovačko izdanje donosi stvarno poboljšanje izvornog teksta *Komentara*. Tiskano je 1784. godine u dva sveska u prvoj službenoj dubrovačkoj tiskari Carla Antonija Occhiaj, a nosi naslov *Ludovici Cervarii Tuberonis patritii Rhacusoni ac abbatis congregationis Melitensis Commentaria suorum temporum*. Osim što su u ovom izdanju ispravljene sve pogreške, ono je po prvi put popraćeno i kraćim Tuberonovim životopisom. Taj je životopis najvjerojatnije priredn prema životopisu S. M. Crijevića koji je napisao četrdesetak godina prije.

Godine 1790. u Dubrovniku je iz *Komentara* objavljeno ono što se odnosi na Dubrovnik. Taj dio, neznatno prerađen u notama i dodacima, tiskao je kao poseban spis Miho Sorkočević pod nazivom *Commentariolus Ludovici Cervarii Tuberonis de origine et incremento urbis Rhacusanae*. Spomenula bih još jedan rukopis Tuberonovih *Komentara*, i to onaj iz *Marciane* u Veneciji. Taj je rukopis najvjerojatnije ukraden iz biblioteke Dubrovčanina Serafina Bunića a koji je neki mornar odnio u Veneciju i ondje prodajo za sitne novce glasovitom Apostolu Zenu (str. LII), poznatom eruditu i bibliofilu, zahvaljujući kojem se tekst i sačuvao. Rukopis je uredan, lako čitljiv i najvjerojatnije je nastao početkom 16. stoljeća. Mnogi tvrde da se vjerojatno radi o radnoj verziji teksta jer su neki dijelovi precrtani i potom napisani u ispravnom obliku. Prema tome, radi se o autografu Tuberonovih *Komentara*, iako se taj rukopis u 18. stoljeću, kada dolazi u biblioteku *Marciana*, ne smatra autografom. Razlog tomu je vjerojatno Jirečekova tvrdnja o tome kako je krajem 19. stoljeća u Dubrovniku postojao autograf *Komentara*, koji je zatim u godinama 20. stoljeća netragom nestao i više se na spomenutom mjestu ne nalazi (str. LVI). Polemike o ovom, marcianskom rukopisu, aktualiziralo je potrebu da ovaj tekst doživi novo, kritičko izdanje koje je, nakon više od dvjesto godina polije posljednjeg, dubrovačkog izdanja, priredn na temelju spomenutog rukopisa.

Izuzetna je i višestruka, kulturnopovijesna vrijednost izdanja Tuberonovih *Komentara o mojem vremenu* prirednog u Hrvatskom institutu za povijest. Uz sam tekst nalaze se čitateljima vrijedne bilješke te kazalo imena i mjesta. Iscrpnu i sustavnu uvodnu studiju pod naslovom *Latinitet Ludovika Crijevića Tuberona* napisao je Vlado Rezar. U studiji je detaljno prikazan Tuberonov životopis te njegova djela. Uz iscrpan prikaz svih izdanja *Komentara* nalaze se i fotokopije njihovih naslovnica. Temeljeći svoja stajališta na znanstvenim izvorima, Rezar objašnjava Tuberonov pristup pisanju povijesti te njegov odnos prema Turcima, Italiji, Crkvi. U posljednjem dijelu studije prikazuje obilježja Tuberonova latiniteta te utjecaj antičkih autora na njegov stil i izraz, zaključujući kako je Tuberon školski primjer humanističkog latiniteta jer proučavanje njegovih *Komentara* pojašnjava i približava fenomen oživljavanja klasičnog latinskog jezika. Osim opsežne uvodne studije Rezar je i autor prijevoda Tuberonovih *Komentara* na hrvatski jezik, koji su do sada hrvatskim čitateljima bili

dostupni samo u skraćenu obliku, tiskanome u Gortanovoj i Vratovićevoj antologiji *Hrvatskih latinista* iz 1969. godine. Kazalo i bilješke uz uvodnu studiju te uz sam tekst djela sastavila je Tamara Tvrtković. Bilješke uz Crijevićev tekst bitno pomažu pri čitanju i razumijevanju djela, a Kazalo imena i mjesta koje se nalazi na kraju vrlo je ilustrativno i temeljito.

Pored hrvatskog prijevoda objavljen je i izvornik na latinskome jeziku *Ludovici Tuberonis Dalmatae Abbatis Commentarii de temporibus suis*. Premda je latinski izvornik već i prije bio dostupan stručnoj javnosti u tiskanome obliku, priređivački posao ovoga izdanja nije bio jednostavan. I u ovom slučaju posao je odradio Vlado Rezar, koji je kritički priredio autograf te napisao opsežan uvod *Ad lectorem*, s prijevodom na engleski jezik. Uz uvodnu se studiju nalaze i dodaci neophodni za kritičko izdanje: *Stemma codicum*, *Sigla* i *Fontes*, zatim objašnjenje Tuberonova jezičnoga izraza (*Notae*) te iscrpan *Index nominum*. Kao i dosadašnja izdanja, i ovo se izdanje Tuberonovih *Komentara* temelji na detaljnom čitanju i poručavanju rukopisa iz *Marciane*. Priređivač ističe kako tome rukopisu valja pripisati posebnu važnost i težinu, i budići da mu se pristupilo kao autografnom rukopisu, svim se je priređivačkim intervencijama pristupilo s velikim oprezom. Premda je marcianski rukopis najpouzdaniji i tekstološki najuvjerljiviji, priređivač ga je uspoređivao i s ostalim izdanjima te je na taj način uvelike nadmašio prethodna izdanja, nagrđena brojnim prepisivačkim i tiskarskim propustima.

Objavljivanjem ovoga djela u dvojezičnom izdanju hrvatska je historiografija, kulturna povijest i filozofija tek sada, po prvi put dobila značajno djelo trajne vrijednosti. Ono je korisno i zanimljivo za hrvatsku povijest zbog toga što Tuberon u njemu prikazuje okruženje u koje je bio uronjen cijelim svojim bićem i hrvatski narod u vremenu presudnom za njegov opstanak. Osim što je stručno i kritički pripremljeno i obrađeno, djelo je, zbog Tuberonova sjajna izraza te zbog Rezarova stručnog prijevoda, interesantno i čitljivo štivo.

ALICA BAČEKOVIĆ

Stephan Otto: Oglеди o filozofiji renesanse, Matica hrvatska, Zagreb, 2000, 340 str.

Ovo je još jedna hvale vrijedna knjiga Matičine biblioteke *Parnas* (niz Filozofija), kojom se s jedanaest tekstova Stephana Otta (u prijevodu Darije Domić) hrvatska filozofska literatura obogaćuje tumačenjem renesansne filozofije. Mada se radi o knjizi koja nije bila pisana kao cjelovito djelo, nego je sastavljena od tekstova kojima priređivač (Damir Barbarić) pokušava predočiti »Ottovo nastojanje oko primjerenog razumijevanja i tumačenja filozofije renesanse« (str. 336), u njoj pratimo jednu misaonu nit bitnu pri promicanju interesa za bavljenje renesansnom filozofijom. Misaona nit koja povezuje cijelu knjigu izražena je Ottovim navođenjem Cas-